

NORGES HØYESTERETT

Den 23. oktober 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-01840-A, (sak nr. 2008/1116), straffesak, anke over dom,

A (advokat Kjetil Krokeide)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Per Egil Volledal)

STEMMEGIVNING:

- (1) Dommer **Matningsdal**: Saken gjelder straffutmåling ved trygdebedrageri i en sak hvor den domfelte urettmessig har mottatt kr 64 289 i dagpenger, jf. straffeloven § 270 første ledd nr. 1. Spørsmålet er om det kan anvendes samfunnsstraff.
- (2) I straffesak mot A for trygdebedrageri avsa Trondenes tingrett den 19. desember 2007 dom med slik domsslutning:
 - ”1. A, født 18.04.1967, dømmes for overtredelse av straffeloven § 270 første ledd nr. 1 og for overtredelse av straffeloven § 166 første ledd, sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til fengsel i 20 –tjue – dager.
 2. A, født 18.04.1967, dømmes til å betale saksomkostninger til det offentlige med kr 5 000,- – femtusen –.”
- (3) A anket til Hålogaland lagmannsrett over tingrettens bevisbedømmelse under skyldspørsmålet og straffutmålingen. Lagmannsretten henviste utelukkende straffutmålingsanken til ankebehandling.
- (4) Hålogaland lagmannsrett avsa 16. juni 2008 dom med slik domsslutning:

”I tingrettens dom – slutningen punkt 1 – gjøres den endring at straffen settes til 15 – femten – dager fengsel.”

- (5) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen, idet det anføres at det bør anvendes samfunnsstraff.
- (6) *Jeg er kommet til at anken ikke fører fram.*
- (7) Ved tingrettens dom er A funnet skyldig i forsettlig trygdebedrageri og falsk forklaring overfor trygdemyndighetene, ved at hun i tiden 14. mars til 4. desember 2005 uberettiget fikk utbetalt til sammen kr 64 289 i dagpenger. Hun arbeidet i samme periode som lærervikar og oppgav for få arbeidstimer på de meldekortene som hun var pliktig til å levere til trygdemyndighetene. Hele beløpet er tilbakebetalt – kr 17 600 ved lønnstrekk og restbeløpet ved innbetaling fra hennes mann.
- (8) For trygdebedrageri konkluderte Høyesterett i Rt. 2006 side 1454 avsnitt 11 med at ”det som hovedregel bør reageres med ubetinget fengsel når et forsettlig trygdebedrageri i omfang overstiger ca. 60 000 kroner. Spesielle omstendigheter kan føre til at utgangspunktet fravikes både i mildere og strengere retning. Det bør imidlertid foreligge relativt klare avvik fra normaltillfellene før dette gjøres”.
- (9) Denne veiledende grensen ble opprettholdt i Rt. 2008 side 717. Om den konkrete saken uttalte førstvoterende i avsnitt 13:
- ”Saken i Rt. 2006 side 1454 gjaldt et tilfelle hvor domfelte hadde mottatt attføringspenger han ikke hadde krav på, fordi han ikke hadde opplyst på meldekortene at han var i arbeid den aktuelle perioden. Noen tilsvarende aktiv egenrapportering gjelder ikke for ytelser til enslige forsørgere. Jeg er likevel enig med lagmannsretten i at det ikke er grunn til – i forhold til utgangspunktet i dommen fra 2006 – å vurdere trygdebedrageri knyttet til overgangsstønad og barnetrygd annerledes enn trygdebedrageri knyttet til arbeidsledighetstrygd eller sosialstønad. De tunge allmennpreventive hensyn er de samme, og alle ordningene er basert på tillit til at søkerne gir de nødvendige opplysninger.”**
- (10) Jeg legger etter dette til grunn at den veiledende grensen på kr 60 000 omfatter bedrageri vedrørende samtlige trygdeytelser, og at den også omfatter bedrageri med hensyn til sosialstønad.
- (11) Forsvareren har fremhevet at beløpsgrensen på kr 60 000 omtrent tilsvarer det dagjeldende grunnbeløpet i folketrygden, og at grenseverdien ligger noen prosent høyere enn hva grunnbeløpet var da bedrageriet i Rt. 2006 side 1454 ble begått. På denne bakgrunn er det anført at den veiledende beløpsgrensen for valget mellom samfunnsstraff og ubetinget fengsel bør justeres i samsvar med utviklingen av grunnbeløpet tillagt 20 %.
- (12) Jeg er enig med forsvareren i at beløpsgrensen på kr 60 000 vil måtte justeres på et eller annet tidspunkt. Men når den knyttes til et bestemt kronebeløp, følger det av sakens natur at det vil gå noen år mellom hver justering Høyesterett foretar. Konsekvensen blir sprangvise endringer, hvor bedragerier som dels pådømmes før og dels etter en justering, vil kunne få forskjellig utfall. Likhets- og rimelighetshensyn tilsier dermed at det for de aktuelle bedrageriene bør oppstilles en veiledende grense som løpende avspeiler inflasjons-, lønns- og inntektsutviklingen i samfunnet.
- (13) Da Høyesterett i 2006 fastsatte den veiledende grensen for trygdebedragerier til kr 60 000, var grunnbeløpet kr 62 892. Jeg nevner videre at da det i Rt. 2002 side 1403 ble anvendt samfunnsstraff ved et trygdebedrageri på kr 53 306, var grunnbeløpet

kr 54 170. Selv om forholdet til grunnbeløpet ikke ble drøftet i noen av avgjørelsene, tilsvarte altså de aktuelle beløpene omtrent det samtidige grunnbeløpet.

- (14) Etter min mening er det mye som kan tale for å knytte grenseverdien til folketrygdens grunnbeløp, som i flere sammenhenger brukes til å avspeile den økonomiske utviklingen i samfunnet. Det er dessuten vanskelig å finne noe bedre sammenlikningsgrunnlag. Men det bør ikke foretas et prosentmessig påslag på 20 % slik forsvareren har antydnet. Jeg viser til at det er mindre enn to år siden Høyesterett fastsatte grenseverdien til kr 60 000.
- (15) Mot å knytte den veiledende grensen til utviklingen av grunnbeløpet kan anføres at det justeres på grunnlag av forhandlinger, og at det politiske vedtaket om oppjustering er begrunnet i hensyn som ikke har tilknytning til hva en passende straffereaksjon for trygdebedrageri vil være. Men da økningen i folketrygdens grunnbeløp i hvert fall til en viss grad avspeiler den allmenne velstandsutviklingen i Norge, kan ikke dette forholdet, slik jeg ser det, begrunne at det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet ikke bør anvendes som veiledende beløpsgrense for valget mellom samfunnsstraff og ubetinget fengsel.
- (16) Mitt syn er etter dette at for førstegangsovertredere skal folketrygdens grunnbeløp i fremtiden være veiledende for grensen mellom samfunnsstraff og ubetinget fengsel. Denne grensen ivaretar på en god måte et grunnleggende likhetshensyn, og i den grad grunnbeløpet økes, vil grensen – i samsvar med det uttrykte ønsket i forarbeidene til samfunnsstraffen – også kunne bidra til å øke anvendelsen av samfunnsstraff. Jeg kan ikke se at de sterke allmennpreventive hensyn ved trygdebedrageri taler mot en slik forsiktig utvikling.
- (17) Den veiledende grensen bør knyttes til grunnbeløpet på gjerningstiden. Dersom grunnbeløpet justeres i løpet av bedrageriperioden, må det tas utgangspunkt i hva gjennomsnittet i de aktuelle periodene utgjør. I tillegg til at grunnbeløpet på gjerningstiden best avspeiler straffverdigheten av handlingen, forhindres det at samtidige bedragerier som pådømmes før og etter en oppjustering, får ulikt utfall.
- (18) Da det aktuelle bedrageriet ble innledet, utgjorde grunnbeløpet kr 58 778. Størsteparten av bedrageriet er imidlertid begått etter 1. mai 2005 da beløpet ble økt til kr 60 699. Det siste beløpet er ca. kr 3 600 lavere enn det beløpet bedrageriet omfatter – altså omtrent samme beløp som den domfelte i Rt. 2008 side 717 hadde overskredet grensen på kr 60 000 med.
- (19) Beløpsgrensen er ikke absolutt. Spesielle omstendigheter kan føre til at utgangspunktet fravikes både i mildere og strengere retning. Men som understreket i Rt. 2006 side 1454 avsnitt 11, må det foreligge et relativt klart avvik fra normaltillfellene før dette gjøres. Etter min mening foreligger det ikke spesielle omstendigheter i denne saken som tilsier samfunnsstraff.
- (20) Det er særlig fremhevet at hele beløpet er tilbakebetalt. Dette kan etter min mening ikke begrunne samfunnsstraff. Høyesteretts praksis viser riktignok at i en totalvurdering av flere formildende omstendigheter kan tilbakebetaling ha betydning for valg av samfunnsstraff – eventuelt betinget fengsel dersom det skulle være aktuelt. Men tilbakebetaling bør ikke alene kunne begrunne avvik fra den reaksjonen som ellers ville ha blitt anvendt. Tilbakebetaling er noe man uansett er pliktig til, og konsekvensen av å la tilbakebetaling alene begrunne en mildere reaksjon ville i tilfelle bli at personer som ved

hjelp av venner og bekjente makter å tilbakebetale beløpet, får en annen behandling enn personer som ikke har denne muligheten.

- (21) Det er også fremhevet at det nå er nærmere tre år siden det straffbare forholdet ble avsluttet. Jeg kan ikke se at dette kan tillegges noen vekt. For det første vil det ofte kunne ta noe tid før et trygdebedrageri avsløres. Tidspunktet fram til avsløringen må dermed gjennomgående ha beskjedne vekt. Det er altså primært tidsforløpet etter at forholdet er avslørt som bør tillegges vekt. Saksdokumentene viser at notat om mistanke ble skrevet 20. juli 2006. Deretter ble det gjort en del undersøkelser før saken ble oversendt påtalemyndigheten 11. desember 2006. Allerede i begynnelsen av januar 2007 forsøkte politiet å få A til å møte til avhør, men hun møtte først den 16. mai 2007. Hun har altså selv til en viss grad bidratt til en del av tidsforløpet. Sakens fremdrift etter avhøret er det ikke noe å si på.
- (22) Aktor har nedlagt påstand om at A skal ilegges saksomkostninger i anledning av behandlingen i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 436. Jeg er kommet til at påstanden ikke bør tas til følge.
- (23) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (24) Dommer **Indreberg:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (25) Dommer **Stabel:** Likeså.
- (26) Dommer **Oftedal Broch:** Likeså.
- (27) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (28) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: